

mjölken till pulver. Likaså skickades en del vassle dit. Götene mejeriet tog också hand om all grädde för bl.a. smörtillverkning.

Leverantörerna fick sin skummjolk och vassle med tillbaka i sina mjölkflaskor. En gång per vecka var det äggmottagning på mejeriet. Äggen skickades sedan vidare till Västgöta ägg i Skara.

1961 gick Skeby m.fl. mejerier med i *Mjölkcatedralen* i Stockholm. Hösten 1963 blev det tankhämtning på gårdarna och då försvann alla mjölkflaskor.

Den 31 mars 1965 upphörde mejeriet och mjölken sändes till Lidköpings mejeri. Detta lades också ner. Numera skickas Skebylantbrukarnas mjölk till det stora Arlamejeriet i Götene.

Mejeriet och mejeribostaden såldes 1965 till den välkände konstnären Gunnar Nylund. Han hade i många år varit formgivare åt Rörstrands porslinsfabriker i Lidköping. Det viktigaste konstverket, som utformades av Nylund under Skebytiden var de svanödlor, som senare blev

den storslagna utsmyckningen på torget i skånska Bromölla. Gunnar Nylund flyttade 1971. Då anordnade han två auktioner i mejeriet och då såldes bl.a. många keramikaker.

Ny ägare blev Einar Bredh och han flyttade in med sin familj. De kom från Lilla Skattegården. Bredh avled 1975 och familjen sålde mejeriet en tid senare. Ann-Marie Bredh bor numera i Lidköping, medan döttrarna bor kvar i Skeby. Den nuvarande ägaren av Skeby mejeri heter Jan-Ove Andersson. Han bor i bostaden med sin sambo Sonja (Lotta) Gandvik och döttrarna Åsa och Pia. Mejeriet används numera till verkstads- och lagerlokal.

Mejeristbostaden köptes efter mejeriets nedläggning av snickaren Nils Dickens. Han flyttade in med sin fru Inga och sina söner Tommy och Leif. Familjen hade tidigare bott i Hangelösa. Nils Dickens byggde till garage m.m. Han avled 1976. I villan, som numera kallas för Solhem, bor Inga Dickens och sonen Tommy.

Kap 14. ELEKTRISK ENERGI

Det elektriska ljuset kommer till socknen (T.o.m. 1955)

av Helfrid och Ivar Jansson

De närmaste åren efter första världskrigets utbrott 1914, kännetecknades av en allt mer kännbar brist på många förnödenheter. Bland annat blev det allt svårare att anskaffa stenkol samt fotogen. Vid Skeby andelsmejeri användes stenkol som bränsle i mejeriets ångpanna. Ved blev det även svårt att få i erforderlig mängd. Bränslekommissionen ålade de skogsägande bönderna att avverka ved, men den fördelades också av bränslekommissionen. Fotogen blev också en allt mer sällsynt vara, stearinljus likaså. Karbid fick i allt större utsträckning tas i anspråk och snart var det uteslutande mer eller mindre funktionsdugliga karbidlampor, som användes för belysning i såväl boningshus som ladugårdar. En mångfald olika karbidlampstyper salufördes till ganska höga priser. Många av dessa lampor gick ej att använda. Karbidgasen läckte ut så att hela lampan brann och risken för eldsvådor var mycket stor. Dessbättre inträffade dock ingen eldsvåda av den orsaken i socknen.

En hemmagjord *karbidlampa*, som fungerade bra, var gjord av en helliters butelj, som brändes av på mitten och en 1/2 liters butelj där botten bränts av. Från halsen på 1/2 litern var en ståltråd fästad och i andra ändan på denna en trasa eller nät för karbiden. På toppen av 1/2 litern fästades en karbidbrännare, 1/2 litern ställdes i den avbrända helliters buteljen, vari slogs vatten, och så var lampan färdig.

I december 1915 beslöt styrelsen för Skeby andelsmejeri att undersöka möjligheterna av att draga fram ledning för elektrisk energi till mejeriet. Maskinerna i mejeriet kunde då drivas med en elektrisk motor och ångan endast användas för mjölkens pastörisering och vattenvärmning, varigenom avsevärda mängder bränsle kunde sparas. Stenkol fanns nu ej att köpa utan ved måste användas som bränsle under ångpannan. Ved kunde ej heller i tillräcklig mängd anskaffas på orten utan fick köras från kronoparkerna Stenåsen och Ledsjömo. I september 1916 hade frågan om elektrifieringen kommit så långt, att kostnadsförslag häröver införskaffats. Mejeriföreningen skulle abonnera på den elektriska energin, bygga erforderliga hög- och lågspänningsledningar, anordna transformatorstation m.m och därvid abonnera på så pass mycket el-energi att även närliggande gårdar kunde erhålla elektrisk kraft och belysning.

Det upprättade *kostnadsförslaget* slutade på kr 5.437:50 för anläggningen och kr 1.554:88 i årliga utgifter för kraftförbrukning m.m. Betänkligheterna i fråga om anläggningen var nog stora och protokollet där frågan behandlades av styrelsen slutar med följande mening: "Ehuru företaget i och för sig självt är dyrt, är likväl behållning att beräkna i förhållande till rådande priser på bränsle och den bränslebesparing som genom den elektriska kraften uppstår". Mejeriföreningens styrelse utgjordes av J.A.Jansson Lilla Skattegården, Skeby, ordf. Fridolf Pettersson Brogården, Källby, v. ordf. samt August Johansson Pukaregården, Hangelösa, A.J. Kjellqvist Brunstorp, Broby och Axel Brand Käbbagården, Hangelösa. Styrelsens förslag godkändes av föreningsstämman och beslut fattades att införa elektrisk energi.

Teckningslistor utsändes till lantbrukarna i byn, som var villiga att anmäla sig som abonnenter. Den 16 november 1916 hölls inför mejeristyrelsen ett sammanträde med dessa, varvid överenskommelse träffades att de närvarande 8 abonnenterna gemensamt skulle garantera mejeriföreningen en årlig inkomst av 890 kr för till dessa abonnenters gårdar levererad elektrisk energi för kraft och belysning, efter bestämmelser som i uppgjorda kontraktsförslag närmare bestämdes.

De första abonnenterna på elektrisk energi i socknen var: August Andersson, St. Skattegården, J.A. Ljungström, Rutagården, Martin Andersson, Jon Trulsagården, J.S. Svensson, Storegården, J.A. Svensson, Sörgården, A. Jakobsson, Bäckgården och Ernst Andersson, Nohlegården. Leverantör av den elektriska energin var Kraft AB Gullspång-Munkfors och anläggningarna utfördes av Allmänna Elektriska AB i Göteborg. Transformatorstationen inrymdes i ett rum i mejeriet, som tidigare använts som kolrum.

Efter hand anmälde sig allt flera som abonnenter och 1918 hade samtliga gårdar och boningshus i byn samt skolan, Lillegården, Backgårdarna, Tyskagården, Lilla Skattegårdarna, och Hisinggårdarna elektriskt ljus.

Tillgången på *ledningsmaterial* blev dock efter hand allt sämre. Koppar gick ej att få till lågspänningsledningarna, varför dessa ledningar måste byggas med järntråd till de sist anslutna gårdarna. Dessa kunde endast få ljus men ej kraft till sina gårdar, då avståndet från transforma-

torn var för långt för frammatning av energi i tillräcklig mängd för drift av en motor genom järntrådsledningarna. Koppartråd för montering inomhus var även 1918 synnerligen svår att anskaffa och betingade fantastiska priser. Vanlig H.V.G. ledning d.v.s. dubbelledare bestående av två st hopsnodd gummi och glansgarnisolerade mångtrådig koppartråd, som den tiden användes i bostadshus, kostade kr 2:50 per m. Samma tråd kostade 1923 endast 28 öre per m.

I uthusen användes enkelledig tråd, vilken monterades på rätt höga s.k. källarisolatorer av porslin. Sådan tråd av koppar fanns ej heller att köpa utan i stället användes zinktråd. Denna tråd bröts mycket lätt, särskilt vid lamp-hållare och hade överhuvud ganska kort varaktighet. Zinktråden byttes efter några år ut då tillgång på material av god beskaffenhet fanns. Allt övrigt monteringsmaterial, strömbrytare, lamphållare o.dyl. innehöll ersättningsmaterial, zink och järn och var av mycket dålig kvalitet. Ordentlig gummiisolering fanns ej heller utan även där användes ersättningsmaterial. Men efterfrågan var stor, folk måste ha ljus, karbiden var lika eldfarlig som den dåliga elektriska materielen och något annat fanns ej att få.

Det elektriska ljuset var dock för den tiden en oskattbar tillgång. Bygden hade blivit allt mer och mer mörklagd, i de flesta boningshus såg man på kvällarna sällan mer än ett svagt upplyst fönster eller rum och man kan nästan säga att befolkningen i det avseendet flyttades ett hundratal år bakåt i tiden. När det elektriska ljuset kom knäppte man första tiden i rena glädjen på ljuset i nästan alla husets rum och trots att brist på nästan alla förnödenheter förelåg vid tiden strax före första världskrigets slut, lättade det sinnena avsevärt att slippa treva sig fram i mörkret när kvällssysslorna skulle utföras.

År 1932 bildades *Skeby El. Distributionsförening* som övertog den elektriska anläggningen av andelsmejeriföreningen då denna gick upp i Lidköpingsortens mejeriförening. Elföreningen uppförde en fristående transformatorstation på allmanningen vid mejeriet. De gamla järntrådsledningarna ersattes av kopparledningar, så att alla medlemmar kunde få elkraft. Den alltmer ökade användningen av elström nödvändiggjorde att ytterligare två transformatorstationer byggdes, en på Lilla Skattegården och en på Backgården. Därigenom kunde samtliga fastigheter och bostadshus i socknen erhålla elström. Från att den första tiden uteslutande ha använts för tröskning, malning och vedsågning, fick den elektriska kraften efter hand en allt mer utökad användning, som undan för undan stegrats, så att numera de flesta fasta maskiner på gårdarna drives av elektriska motorer.

Elförsörjningen efter 1960

Av Bertil Andersson

Följande sakuppgifter har lämnats av Per Andersson, Nohlegården. Han har varit Skebys representant i elföreningarna efter 1960.

På sextiotalet var det några svåra *höststormar*. Stormen den 17 okt 1967 var mest förödande för det elektriska. Trädens löv var kvar och det blev underkylt regn och frös till. Då bildades tjock is på träden och elledningarna. När stormen bröt ut brast ledningarna sönder och rasade ner. På andra ställen ramlade träd ner över luftledningarna. Transformatorn vid mejeriet gick också sönder. Det tog tre dagar att reparera alla skadorna. Under tiden började folk att bli oroliga för hur maten skulle hålla sig i fryskboxarna. Flera fick möjlighet att köra ned med de djupfryssta livsmedlen för lagring i Dafgårds fryshus i Källby. Mjölkningen fungerade under kraftavbrottet tack vare att traktorer användes som kraftkälla.

Stormen i september 1969 störde det elektriska betydligt mindre. Strömavbrottet blev kortare den här gången. Däremot föll det ner många träd i skogarna, bl.a. i Truvekogen.

Elledningarna var för svaga i Skeby på 60-talet. Det ledde till många strömavbrott. Per Andersson fick byta ungefär 30 säkringar i transformatorn vid mejeriet per år. Kyrkorådet satte in elvärme i kyrkan. När kyrkans värme sattes på var det vanligt att en propp gick sönder. Följande berättelse beskriver hur det blev på en trettondeotta under kyrkoherde Larssons tid: Det gick bra med elströmmen ända tills prästen hade kommit upp på predikstolen, då försvann mycket av ljuset. De små lamporna i julgranen vid altaret lyste med rödaktigt sken. Per A. gick från kyrkan och bytte en säkring i transformatorn. Prästen fortsatte med sin predikan under tiden. När Per kom åter, lyste kyrkans lampor normalt, men orgeln fungerade inte. Motorskyddet på bälgen hade slagit ifrån i samband med strömavbrottet. I brådskan hittade man ej motorskyddet. I stället fick Per för första gången trampa orgel på gammalt sätt. På det viset fick kantor Ekblom ljud i orgeln både under psalm och utgångsmarch.

Sådana här förargliga saker gjorde att Skeby El. Distributionsförening lät ansluta sig till *Götene El. Distributionsförening* i början av 70-talet. Numera är det mycket sällan elavbrott. Det beror på att det har lagts ned många kablar. Följaktligen är det färre luftledningar och fallande träd har alltså mindre betydelse numera. De nya ledningarna har större kapacitet än de gamla. Därför är det ingen risk för strömavbrott vid överbelastning. Transformatorn vid mejeriet gjordes om på 70-talet. Fortfarande är det Gullspångs Kraft AB som levererar strömmen.

Beträffande *Truve El. Distributionsförening* upphörde denna förening 1974. Hushållen i Truve anslöts då till Lidköpings Elverk.

Skeby Belysningsförening

Folk som bor i tätorter får automatiskt tillgång till gatubelysning. Om det skall bli belysning utanför tätbebyggt område måste det bildas en förening. Fastighetsägarna i Skeby by från Sörgården till Skebacka bildade 1974 Skeby Belysningsförening. Föreningen ansökte hos Götene kommun om bidrag att sätta upp vägbelysning genom Skeby by. Det beviljades och stolparna sattes upp under hösten 1974. Vinninga Elektriska utförde arbetet.

Varje år har sedan Götene kommun betalt ut ett driftsbidrag. Detta har använts till att betala den förbrukade strömmen. För att spara på strömmen har föreningen haft helt släckt under sommarmånaderna. Under vintermånaderna har lamporna varit släckta under större delen av natten. Per Andersson har varit ordförande i Skeby Belysningsförening under hela tiden.

Telefoner

Den första telefonen i socknen uppsattes i mejeriet 1903. Telefonen var direkt ansluten till Lidköpings telestation. Ledningen fick genom vänligt tillmötesgående från styrelsen för Kinnekulle-Lidköpings järnväg, monteras på stolparna för järnvägens telefon. Därifrån drogs sedan ledning till handlanden Åberg i Eolsborg i Källby och till mejeriet. Denna telefon var i många år den enda i socknen. Sedan telefonväxeln i Källby byggts anslöt sig en och annan abonnent till denna. Det verkliga genombrottet för telefonen i Skeby kom när den automatiserade växeln anlades i Hangelösa 1940.

Under några år var det i mejeriet en "telefon med genomgång". Mejeriet hade anslutning A och Storegården hade anslutning B. Men bara en av telefonerna gick att använda på en gång. Telefonen i mejeriet användes av många grannar. En gång kom Konrad på Stommen för

att ringa. Men han fick vänta länge innan han kunde ringa. Det berodde på att Herman Pettersson i Storegården (anknytning B) hade ett mycket långt samtal med en hästhandlare i Resville. Konrad blev till slut väldigt otå-

lig. Han lyfte telefonluren och sade: "Nu får ni sluta att prata, annars hinner den här märren att föla, som ni har pratat om så länge".

Kap. 15. JUF OCH 4 H

JUF-föreningen

Av Bertil Andersson

JUF-rörelsen har omfattats med livligt intresse av bygdens befolkning. Den första avdelningen bildades i Hangelösa 1920 med flera medlemmar från Skeby. Denna avdelning bedrev ingen tävlingsverksamhet men anordnade jordbrukskurser, föredrag m.m. samt iståndsatte en gammal ryggåsstuga i Hangelösa med ett litet hembygdsmuseum. Verksamheten blomstrade under åtskilliga år men sedan avtog intresset. Verksamheten återupptogs 1944 under namnet "Skebyortens JUF-avdelning". Medlemsantalet blev redan under det första året 62 st.

Varför startade man avdelningen?

- Two föreningar hade upphört med sin verksamhet: SLU (Svenska Landsbygdens ungdomsförening) och ungsvenskarna.
- Många människor bodde på landsbygden och det fanns ett behov att komma samman och mötas i någon form.

Ordföranden:

1944 Nils Svensson	54-56 Jöns Skagerstam
1945-48 Erik Pettersson	57-64 Eivor Svensson
1949 Stig Engström	65-68 Per Söderlund
1950 Per Andersson	69-74 Tore Aronsson
1951 Per Skagerstam	1975 - Jörgen Pettersson
52-53 Tore Pettersson	

JUF anordnade de populära *sommarfesterna* i Björsgårds hage nära Källby station. Programmet bestod av volleyboll, dragkamp, uppträdande och folklekar m.m. Servering anordnades. Dessa fester gav ett bra tillskott till kassan. 1961 var den sista sommarfesten.

Teaterpjäser spelades flera gånger. Mest uppskattad var "Fädernegården" och en annan pjäs var "Storklas och Lillklas". JUF spelade cabaret under flera år. En period hade JUF en egen jazzorkester.

År 1955

Besök
J. U. F:s **Stora Hembygds-FEST**

i BJÖRSGÅRDS HAGE (vid Källby station)
söndagen den 14 augusti kl. 14.30

Program:
FÖREDRAG av Helfrid Jansson "Familjedagarna i Hamburg".
Kl. 15.00 Traktortävlingar.
Kl. 16.00 Västgötahistorier berättas av Herbert Dahl.
Kl. 17.00 Uppträdande av 9-åriga sångarfyndet Ann-Catrine Olausson.
Kl. 18.00 Cabaré av Askyrka JUF:s amatörer.
Kl. 19.30 "Marknadsafton". Teater av Järpås JUF:s amatörer.
Folklekar — Kaffeservering — Tombola — Chokladhjul
— Skjutbana
SKEBYORTENS JUF-AVDELNING.

Luciafest 1944 i JUF:s regi. Första raden (sittande): Nils Svensson, Sven Antonsson, Paul Hjertberg, Sven Nilsson. Andra raden: Maj Johansson (Werner), Karin Aronsson, Valborg Larsson (Hedström), Elsa Svensson, Ingrid Larsson, Margit Helge, Gun Wadell (tärna), Gerd Helge, Ingrid Pettersson (lucia), Ingegerd Konradsson, Greta Skallström (tärna), Ingrid Svensson, Johan Ljungström, Helga Wängdahl, Birgitta Angel (flickan), Tredje raden: Märta Pettersson, Folke Sjölander, Hilmer Ljungström, skymd person, Svea Bergman, Erik Smedman, Sven Smedman, Evert Bredh, okänd person, Lennart Berg, Herbert Ekman, Erik Pettersson, Erland Bredh, Einar Ekman, Lennart Helge, Folke Hedström.